วารสารปรัชญาปริทรรศน์
JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION
ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)
https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index

Research Article

การเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรในระดับอุดมศึกษา: แนวทางการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน

Moral Learning through the Mangala Sutta in University: Learning Management Approaches and Learner Development

ปารินันท์ ปางทิพย์อำไพ[1*], พระมหาเสรีชน พันธ์ประโคน[2], พระมหาไฮ้ แซ่ฉั่ว[3], & สิทธิเชศวร์ เจนเรื่อย[4]

Parinun Pangthipampai[1*], Phramaha Serichon Phanprakhon[2], Phramaha Hai Saechua[3], & Sittiches Chenruay[4]

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author: *

1. ปารินันท์ ปางทิพย์อำไพ*
Parinun Pangthipampai
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
Email: angela.norahs@gmail.com

2. พระมหาเสรีชน พันธ์ประโคน
Phramaha Serichon Phanprakhon
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Email: serichonptk@gmail.com

3. พระมหาไฮ้ แซ่ฉั่ว
Phramaha Hai Saechua
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus, Thailand.
Email: hai.tham@mcu.ac.th

ABSTRACT

This research aims to analyze the concept of moral learning through the Mangala Sutta in University, synthesize appropriate learning management approaches for contemporary learners, and propose a conceptual framework for holistic student development. The study is based on academic documents, related research, contemporary learning theories, and Buddhist principles found in the Tipitaka that are relevant to human development. Content analysis and systematic synthesis were employed to examine and integrate the data.

The findings reveal that the Mangala Sutta, consisting of thirty-eight blessings, provides a comprehensive framework for human development covering behavior, mental cultivation, social relationships, and wisdom. These principles can be effectively applied in university, particularly in promoting discipline, responsibility, gratitude, constructive coexistence, rational thinking, and emotional stability. When integrated with learner-centered approaches, experiential learning, collaborative learning, role-model learning, intrinsic motivation, and reflective learning, the Mangala Sutta can help students develop a profound understanding of morality, recognize its

4. สิทธิเชศวร์ เจนเรื่อย
Sitthiches Chenruay
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
Email: sitthiches.che@mbu.ac.th

คำสำคัญ:
มงคลสูตร, อุดมศึกษา, พระไตรปิฎก, การพัฒนาผู้เรียน

Keywords:
Mangala Sutta, University, Tipitaka, Learner Development

Article history:
Received: 07/03/2026
Revised: 24/04/2026
Accepted: 27/05/2026
Available online: 19/06/2026

How to cite:
Pangthipampai, P. et al. (2026). Resolving Thai Political Conflicts Through Theravada Buddhist Philosophy. *Journal of Philosophical Vision*, 31 (1), 13-26.

relevance to real life, and continuously improve themselves in academic, professional, and personal contexts. Furthermore, this article proposes the MANGALA MORAL LEARNING concept, which consists of Meaning, Action, Network, Guidance, Awareness, and Learning and Reflection, as a framework for designing moral learning activities in higher education. This supports the development of graduates who possess both academic competence and ethical integrity, demonstrate public responsibility, adapt effectively to rapid global changes, and maintain balanced and sustainable lives. Therefore, integrating Buddhist moral principles with modern educational practices can serve as an important pathway for producing quality graduates who are intellectually capable, socially responsible, and morally grounded in the twenty-first century.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมด้านการพัฒนาตน พัฒนาความสัมพันธ์กับสังคม และพัฒนาปัญญาผ่านมงคลสูตรในระดับอุดมศึกษา สังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทสังคมร่วมสมัย และนำเสนอกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย ตลอดจนหลักธรรมในพระไตรปิฎกที่สัมพันธ์กับการพัฒนามนุษย์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษาพบว่า มงคลสูตรซึ่งประกอบด้วยมงคล 38 ประการ เป็นหลักธรรมที่มีโครงสร้างครอบคลุมการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และปัญญา สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการส่งเสริมวินัย ความรับผิดชอบ ความกตัญญู การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุผล และความมั่นคงทางอารมณ์ เมื่อบูรณาการมงคลสูตรเข้ากับแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้ผ่านแบบอย่าง การสร้างแรงจูงใจภายใน และการสะท้อนคิด จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจคุณธรรมอย่างลึกซึ้ง เห็นความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับชีวิตจริง และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิตในสังคม นอกจากนี้ผู้วิจัยเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วยการสร้างความหมายการลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ผ่านความสัมพันธ์ การชี้แนะและการมีต้นแบบ การตระหนักรู้ และ การเรียนรู้และสะท้อนคิด เป็นกรอบแนวคิดสำหรับออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิง

คุณธรรมในระดับอุดมศึกษา อันจะนำไปสู่การสร้างบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ และดำรงตนอย่างสมดุลและยั่งยืนได้อย่างมีคุณค่า

1. บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัยที่มีความซับซ้อนสูง อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี การจัดการศึกษามักให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะเชิงวิชาการและทักษะวิชาชีพ รวมถึงความสามารถในการแข่งขันในตลาดแรงงาน มากกว่าการพัฒนามิติด้านคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกภายในของผู้เรียน ส่งผลให้การพัฒนาคุณธรรมในระบบการศึกษาถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงองค์ประกอบเสริม มากกว่าจะเป็นแกนหลักของกระบวนการเรียนรู้ แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมากจะกำหนดให้คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สำคัญ แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและเชิงกระบวนการ โดยเฉพาะการขาดกรอบแนวคิดและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่เป็นระบบ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมมักอยู่ในลักษณะการถ่ายทอดความรู้เชิงบรรทัดฐาน (normative instruction) หรือการรณรงค์เชิงค่านิยม มากกว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างการตระหนักรู้ การไตร่ตรองเชิงลึก และการเปลี่ยนแปลงภายในของผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตในงานวิจัยที่ชี้ว่าการพัฒนาตนเองตามหลักมงคลสูตรยังคงถูกนำเสนอในเชิงเนื้อหามากกว่าการประยุกต์ใช้เชิงกระบวนการเรียนรู้ (สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล และคณะ, 2561: 223–231; กรภัทร์ กัลยาบุตร และมานิตย์ อรรคชาติ, 2568: 26–35)

ในบริบทดังกล่าว การแสวงหากรอบแนวคิดทางการศึกษาที่สามารถบูรณาการการพัฒนาคุณธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์อย่างองค์รวมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา “มงคลสูตร” ถือเป็นหลักธรรมสำคัญที่นำเสนอแนวทางการพัฒนาชีวิตอย่างเป็นลำดับขั้น ครอบคลุมตั้งแต่การดำเนินชีวิตพื้นฐานไปจนถึงการพัฒนาปัญญาขั้นสูง ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ว่าด้วยมงคล 38 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25, 2539: 6–8) โดยเนื้อหาของมงคลสูตรประกอบด้วยหลักการสำคัญ เช่น การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต การใฝ่ศึกษา การมีวินัย การประกอบอาชีพสุจริต การอดทน การมีสติ และการพัฒนาปัญญา ซึ่งสะท้อนกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง นอกจากนี้ งานวิจัยด้านพุทธบูรณาการยังชี้ให้เห็นว่าหลักมงคลสูตรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญ (กิตติศักดิ์ กิตฺติวฑฺฒโน, 2023: 103–119) รวมทั้งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาตนเองในบริบทการศึกษา เช่น การคบหาบัณฑิตซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน (กรภัทร์ กัลยาบุตร และมานิตย์ อรรคชาติ, 2568: 26–35) ตลอดจนการวิเคราะห์เชิงแนวคิดที่สะท้อนว่าหลักมงคลสูตรสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ (สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล และคณะ, 2561: 223–231) ในมิติทางทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) อธิบายว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

(อนุชา โสมาบุตร, 2013) ขณะเดียวกัน แนวคิดการสร้างความหมาย (Meaning-Making Learning) ชี้ว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสามารถตีความประสบการณ์และสร้างความหมายใหม่ที่ส่งผลต่อกรอบความคิดและพฤติกรรมของตนเอง (Ignelzi, 2000) ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมจึงไม่ควรถูกจำกัดอยู่เพียงการรับรู้เชิงทฤษฎี แต่ควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนคิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับประสบการณ์ชีวิตจริงอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังขาดงานวิจัยที่บูรณาการ “มงคลสูตร” เข้ากับกรอบแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างความรู้ (constructivist learning) อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมในระดับอุดมศึกษาอย่างชัดเจน ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ที่ไม่เพียงถ่ายทอดเนื้อหาทางศีลธรรม แต่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในอย่างแท้จริง ทั้งด้านความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรม

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมโดยใช้มงคลสูตรเป็นฐานทางพุทธปรัชญา ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างความรู้ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมร่วมสมัย อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนระดับอุดมศึกษาให้มีความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรม

การเรียนรู้เชิงคุณธรรมเป็นกรอบแนวคิดทางการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม ทั้งด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม โดยมิได้จำกัดเพียงการถ่ายทอดกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับทางศีลธรรม แต่เน้นกระบวนการสร้างความเข้าใจเชิงเหตุผลเกี่ยวกับคุณค่าของความดีและผลกระทบของการกระทำต่อทั้งตนเองและผู้อื่น อันนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านจาก “การรับรู้” ไปสู่ “การตระหนักคุณค่า” และ “การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง” ในชีวิตจริง ในมุมมองทางการศึกษา การเรียนรู้เชิงคุณธรรมเป็นกระบวนการบูรณาการมิติด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และพฤติกรรมพิสัยอย่างสอดคล้องกัน ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจหลักคุณธรรม มีความศรัทธาและยอมรับคุณค่านั้นภายใน และสามารถแสดงออกผ่านการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในบริบทจริง เช่น ความซื่อสัตย์ทางวิชาการและความรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาแบบองค์รวม (holistic education) ที่มุ่งพัฒนามนุษย์ทั้งมิติทางปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ในบริบทพระพุทธศาสนา การเรียนรู้เชิงคุณธรรมสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นระบบการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม โดยศีลทำหน้าที่กำกับพฤติกรรม สมาธิพัฒนาความมั่นคงทางจิต และปัญญาส่งเสริมความเข้าใจตามความเป็นจริงดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมมิใช่ภารกิจเฉพาะรายวิชาศาสนาหรือจริยธรรม แต่เป็นเป้าหมายร่วมของการจัดการศึกษาทุกสาขาวิชาเพื่อสร้างบัณฑิตที่มีทั้งความรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม การเรียนรู้เชิงคุณธรรมสามารถจำแนกได้เป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ (1) ด้านความรู้เชิงคุณธรรม (Moral Knowing) คือ ความเข้าใจหลักการ เหตุผลเชิงจริยธรรม และผลกระทบของการกระทำ ทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงจริยธรรมได้อย่างมีเหตุผล (2) ด้านเจตคติและความรู้สึก (Moral Feeling) คือ การเกิดคุณค่าภายในความละอายต่อการกระทำผิด ความเห็นอกเห็นใจ และแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนภายในให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล และคณะ, 2561: 225–227) (3) ด้านพฤติกรรม (Moral

Action) คือ การแสดงออกเชิงคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอในชีวิตจริง เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเคารพกติกาสังคม ซึ่งสะท้อนผลลัพธ์ของการเรียนรู้เชิงคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

การจัดหมวดหมู่มงคลสูตรเพื่อประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้เชิงคุณธรรม

ในการเขียนบทความเชิงการศึกษา หากต้องการใช้มงคลสูตรเป็นแกนหลักเพียงชุดเดียว สามารถจัดหมวดหมู่มงคล 38 ประการใหม่ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาได้ โดยไม่จำเป็นต้องแยกอธิบายหลักธรรมชุดอื่นเพิ่มเติม การจัดหมวดหมู่เช่นนี้ช่วยให้มงคลสูตรถูกนำไปใช้ได้ง่ายขึ้น ทั้งในด้านการออกแบบรายวิชา การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลผู้เรียน เพราะผู้สอนสามารถเลือกมงคลที่เหมาะกับบริบทของผู้เรียนและผลลัพธ์ที่ต้องการพัฒนาได้อย่างชัดเจน

1.หมวดการพัฒนาตนเอง หมวดการพัฒนาตนเอง มุ่งสร้างวินัย ความเพียร และการกำกับตนเอง ประกอบด้วยมงคล เช่น การอยู่ในถิ่นอันสมควร ความเป็นผู้มีบุญอันกระทำไว้ก่อน การตั้งตนไว้ชอบ ความเป็นพหูสูต การมีศิลปะ การมีวินัยดี และการกล่าววาจาสุภาษิต หมวดนี้ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักวางเป้าหมายชีวิต ใฝ่เรียนรู้ พัฒนาทักษะ และประพฤติตนอย่างเหมาะสม

2. หมวดความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกัน หมวดความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันมุ่งพัฒนาทักษะทางสังคม การเคารพ และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ประกอบด้วยมงคล เช่น ไม่คบคนพาล คบบัณฑิต บูชาบุคคลที่ควรบูชา การบำรุงมารดาบิดา การสงเคราะห์บุตร การสงเคราะห์ภรรยาหรือครอบครัว และการงานไม่คั่งค้าง หมวดนี้เหมาะกับการพัฒนาการทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

3. หมวดจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม หมวดจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมมุ่งปลูกฝังการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและการดำรงชีวิตอย่างสุจริต ประกอบด้วยมงคล เช่น การให้ทาน การประพฤติธรรม การสงเคราะห์ญาติ การทำงานไม่มีโทษ และการงดเว้นจากบาป หมวดนี้สามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมบริการสังคม จิตอาสา และจริยธรรมวิชาชีพ

4. หมวดจิตใจและปัญญา หมวดจิตใจและปัญญามุ่งพัฒนาความมั่นคงภายใน การคิดอย่างมีเหตุผล และการเติบโตทางจิตวิญญาณ ประกอบด้วยมงคล เช่น ความเคารพ ความถ่อมตน ความสันโดษ ความกตัญญู การฟังธรรมตามกาล ความอดทน ความเป็นผู้ว่าง่าย การเห็นสมณะ การสนทนาธรรมตามกาล ตลอดจนจิตไม่หวั่นไหว จิตไม่เศร้า จิตปราศจากธุลี และจิตเกษม หมวดนี้ช่วยเสริมสุขภาวะทางใจ การจัดการอารมณ์ และการใช้ปัญญาเผชิญปัญหาชีวิต การจัดหมวดหมู่มงคลสูตรในลักษณะนี้ทำให้ผู้สอนสามารถนำหลักธรรมไปออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ จากคำสอนเชิงนามธรรมสู่สมรรถนะที่พัฒนาได้จริงในระดับอุดมศึกษา ทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และความรับผิดชอบต่อสังคม

แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรในระดับอุดมศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิด Mangala Moral Learning

กรอบแนวคิด MANGALA MORAL LEARNING เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่บูรณาการมงคลสูตรในบริบทอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

M: Meaning Learning เน้นการสร้างความหมายเชิงชีวิต (life meaning-making) โดยเชื่อมโยงมงคลสูตรกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน ทั้งด้านการใช้ชีวิต การตัดสินใจ และการพัฒนาตนเอง มุ่งให้ผู้เรียนตีความหลักธรรมเชิงประยุกต์ผ่านกรณีศึกษาและคำถามปลายเปิด เพื่อเสริมแรงจูงใจภายในและการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย (กิตติศักดิ์ กิตฺติวฑฺฒโน, 2023)

A: Action Learning เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (experiential learning) โดยแปลงหลักมงคลด้านจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมไปสู่กิจกรรมจริง เช่น การบริการชุมชน การทำงานอาสา และการส่งเสริมความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากผลลัพธ์ของการกระทำและพัฒนานิสัยเชิงคุณธรรม

N: Network Learning มุ่งสร้างระบบการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม (social learning network) โดยอาศัยหลักมงคลด้านกัลยาณมิตรและการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านระบบพี่เลี้ยง กลุ่มเรียนรู้ และชุมชนวิชาการ เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการอยู่ร่วมในสังคมพหุวัฒนธรรม (กรภัทร์ กัลยาบุตร และมานิตย์ อรรคชาติ, 2568)

G: Guidance Learning เน้นบทบาทของผู้ชี้แนะและแบบอย่าง (mentorship and role modeling) ได้แก่ อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และศิษย์เก่า โดยเชื่อมโยงกับมงคลด้านความเคารพ ความกตัญญู และการบูชาบุคคลที่ควรบูชา การชี้แนะมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสะท้อนและการพัฒนาตนอย่างมีอิสระภายใต้กรอบคุณธรรม

A: Awareness Learning มุ่งพัฒนาความตระหนักรู้ภายใน (inner awareness) ผ่านการฝึกสติ การกำกับอารมณ์ และการรู้เท่าทันตนเอง โดยอาศัยมงคลด้านความอดทน ความสันโดษ และจิตมั่นคง เพื่อเสริมสมดุลทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญความไม่แน่นอนในชีวิต

L: Reflection Learning เน้นการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ (systematic reflection) เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์ให้เป็นปัญญา ผ่านการบันทึก การอภิปราย และการประเมินตนเอง โดยเชื่อมโยงกับมงคลด้านความกตัญญู ความอดทน และการตั้งตนไว้ชอบ เพื่อเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

โดยสรุป MANGALA MORAL LEARNING เป็นกรอบการเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่บูรณาการมงคลสูตรในลักษณะกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม ตั้งแต่การสร้างความหมาย การลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้เชิงเครือข่าย การได้รับการชี้แนะ การตระหนักรู้ภายใน จนถึงการสะท้อนคิด ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

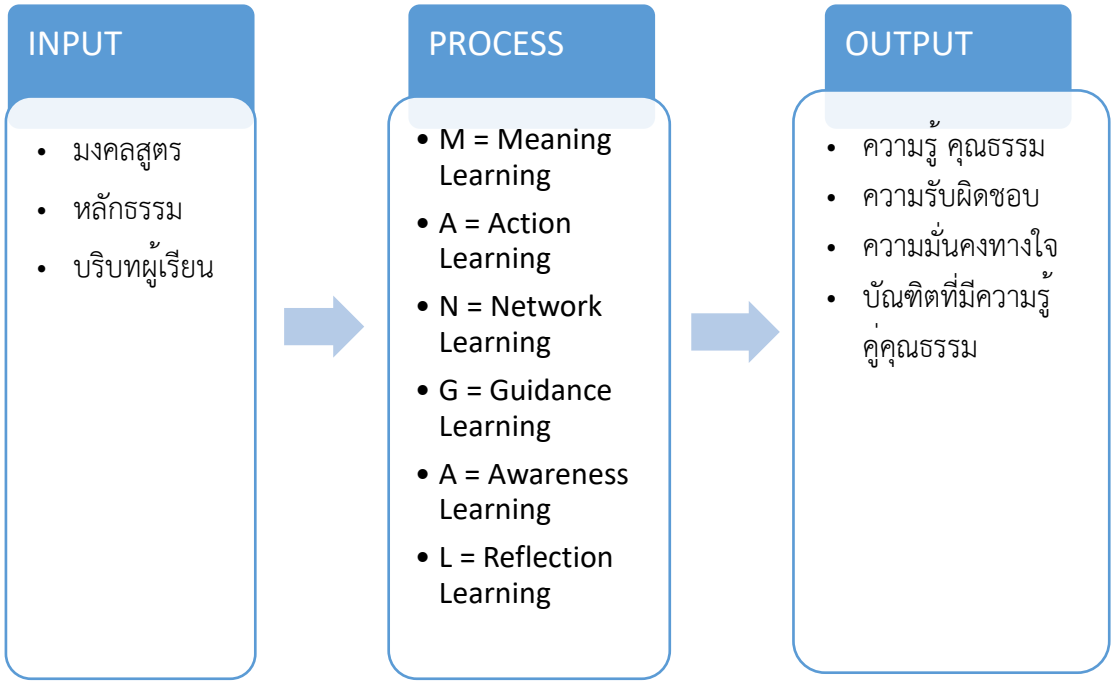

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรในระดับอุดมศึกษา
2.เพื่อสังเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรในระดับอุดมศึกษา
3.เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่เหมาะสมกับสังคมร่วมสมัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมงคลสูตร การเรียนรู้เชิงคุณธรรม ทฤษฎีการเรียนรู้ และบริบทการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

3.1 ประเภทของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการตีความเชิงแนวคิด (Conceptual Interpretation) และการสังเคราะห์องค์ความรู้ (Knowledge Synthesis) จากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

3.2 แหล่งข้อมูลการวิจัย

แหล่งข้อมูลในการวิจัยประกอบด้วยเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารทางพระพุทธศาสนา หนังสือวิชาการ บทความวิจัยระดับชาติและนานาชาติ รวมถึงบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับมงคลสูตร การเรียนรู้เชิงคุณธรรม (Moral Learning) ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theories) และการจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา (Higher Education Pedagogy)

3.3 เทคนิคการคัดเลือกข้อมูล

การคัดเลือกเอกสารใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ เอกสารที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ หนังสือ หรือฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับมงคลสูตร การเรียนรู้เชิงคุณธรรม หรือทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นงานที่ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวาง หรือมีคุณค่าทางวิชาการในระดับสากล ครอบคลุมทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.4 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย เพื่อใช้ในการบันทึกและจัดระบบข้อมูล โดยประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ได้แก่ แนวคิดหลัก ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง บริบทการประยุกต์ใช้ และข้อค้นพบสำคัญจากเอกสารแต่ละฉบับ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยดำเนินการผ่านกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ข้อมูล การเปรียบเทียบเชิงแนวคิด และการสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนเชิงคุณธรรมในบริบทการศึกษาระดับอุดมศึกษา

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตร

ผลการวิเคราะห์พบว่า มงคลสูตรมีลักษณะเป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการของการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นลำดับขั้น (sequential developmental framework) ครอบคลุมตั้งแต่การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาพฤติกรรมส่วนบุคคล การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ไปจนถึงการพัฒนาจิตใจและปัญญา เมื่อพิจารณาในบริบทการศึกษาในระดับอุดมศึกษา พบว่าหลักมงคลมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ความรับผิดชอบตนเอง วินัยในตนเอง การเลือกคบมิตร การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

ความมั่นคงทางอารมณ์ และจิตสาธารณะ ทั้งนี้ มงคลสูตรมิได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงศีลธรรม แต่เน้นกระบวนการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน

4.2 ผลการสังเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรม

ผลการสังเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมสะท้อนว่า การพัฒนาคุณธรรมของนักศึกษาควรดำเนินภายใต้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยง “หลักธรรม–กิจกรรมการเรียนรู้–ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม” อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง มิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงศีลธรรมเชิงทฤษฎี แต่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง การสะท้อนคิด และการประยุกต์ใช้ในบริบทชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความคิด เจตคติ และพฤติกรรมอย่างสมบูรณ์ โครงสร้างการพัฒนาคุณธรรมสามารถสรุปได้ 5 มิติหลัก ได้แก่ (1) วินัยและความรับผิดชอบตนเอง ซึ่งเป็นฐานของการกำกับตนเองและการตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรม (2) การเลือกคบมิตรและการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มุ่งพัฒนาทักษะทางสังคม การเคารพความแตกต่างและการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม (3) การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ที่เน้นการสื่อสารอย่างมีเหตุผล การรับฟัง และการจัดการความขัดแย้งเชิงสันติ (4) ความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการควบคุมอารมณ์ ความยืดหยุ่นทางจิตใจ และการตัดสินใจอย่างมีสติ และ (5) จิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ที่สะท้อนการตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมและการมีส่วนร่วมทางสังคม ทั้ง 5 มิติดังกล่าวจะเกิดประสิทธิผลสูงสุดเมื่อพัฒนาโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การสะท้อนคิด และการลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับพฤติกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม และนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมที่ยั่งยืนในชีวิตจริง

4.3 ผลการเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรม

ผลการวิจัยเสนอว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัยควรปรับจากการถ่ายทอดความรู้เชิงบรรทัดฐานไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning) เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงคุณธรรมกับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างมีความหมายและยั่งยืน ทั้งนี้ การบูรณาการหลักมงคลร่วมกับสถานการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความหมายทางจริยธรรมจากประสบการณ์ของตนเอง และนำไปสู่การปรับพฤติกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรมในหลายมิติ โดยการวางแผนการเรียนเพื่อสร้างวินัยในตนเองช่วยส่งเสริมการกำกับตนเองและความรับผิดชอบ การใช้กรณีศึกษาในการพัฒนาทักษะการเลือกคบเพื่อนช่วยเสริมความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมภายใต้บริบททางสังคมที่ซับซ้อน ขณะเดียวกัน การฝึกการสื่อสารเชิงบวกช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การฝึกสติและการสะท้อนคิดมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความตระหนักรู้ตนเอง การจัดการอารมณ์ และความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ขณะที่การจัดกิจกรรมจิตอาสาช่วย

เสริมสร้างจิตสาธารณะ ความเห็นอกเห็นใจ และความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านประสบการณ์ตรง โดยสรุปแนวทางดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนองค์ความรู้เชิงคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติจริง และพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

4.4 การเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางทฤษฎี

ผลการวิจัยยังพบว่า แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) ซึ่งอธิบายว่าผู้เรียนสร้างความรู้ผ่านประสบการณ์ การปฏิสัมพันธ์ และการสะท้อนคิด มากกว่าการรับความรู้โดยตรงจากผู้สอน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ผ่านการสร้างความหมาย (meaning-making learning) ซึ่งเน้นว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสามารถตีความประสบการณ์และสร้างความหมายใหม่ต่อชีวิตของตนเอง โดยมงคลสูตรทำหน้าที่เป็นกรอบอ้างอิงเชิงคุณค่าในการตีความประสบการณ์ชีวิตในบริบทการเรียน การสื่อสาร และการดำเนินชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์	ประเด็นศึกษา	ผลการวิจัย
วิเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตร	มงคลสูตรในฐานะกรอบพัฒนามนุษย์และบัณฑิตศตวรรษที่ 21	มงคลสูตรเป็นกระบวนการพัฒนาตั้งแต่พฤติกรรมถึงปัญญา สอดคล้องทักษะสำคัญ เช่น วินัย ความรับผิดชอบ การสื่อสาร และจิตสาธารณะ เน้นการฝึกปฏิบัติจริง
สังเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรม	โครงสร้าง 5 มิติและการเรียนรู้เชิงบูรณาการ	การพัฒนาคุณธรรมต้องเชื่อมหลักธรรมกับกิจกรรมและประสบการณ์จริง ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ วินัย สังคม การสื่อสาร จิตใจ และจิตสาธารณะ โดยใช้ active learning
เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้	การเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเชิงประสบการณ์	ควรใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา สติสะท้อนคิด และจิตอาสา ช่วยพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์	ประเด็นศึกษา	ผลการวิจัย
วิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางทฤษฎี	Constructivism และ meaning-making	สอดคล้องทฤษฎีที่ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์ มงคลสูตรเป็นกรอบตีความคุณค่าชีวิต
สรุปภาพรวมผลการวิจัย	การบูรณาการการเรียนรู้เชิงคุณธรรม	เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมความรู้–ประสบการณ์–การปฏิบัติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

จากตารางที่ 1 ได้แสดงว่าการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ผลการวิจัยชี้ว่า มงคลสูตรทำหน้าที่เป็นกรอบพัฒนามนุษย์อย่างเป็นลำดับขั้น และสอดคล้องกับคุณลักษณะบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 เช่น วินัย ความรับผิดชอบ การสื่อสาร และจิตสาธารณะ การพัฒนาคุณธรรมควรดำเนินผ่านการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 5 มิติ ได้แก่ วินัยตนเอง การอยู่ร่วมทางสังคม การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ความมั่นคงทางจิตใจ และจิตสาธารณะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกและประสบการณ์จริงเป็นฐาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรในระดับอุดมศึกษา พบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในหลายมิติ ได้แก่ วินัย ความรับผิดชอบ การเลือกคบมิตร การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ความมั่นคงทางจิตใจ และจิตสาธารณะ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า มงคลสูตรมิได้ทำหน้าที่เพียงชุดคำสอนเชิงบรรทัดฐานทางศีลธรรม หากแต่เป็น “กรอบคุณค่าเชิงประยุกต์” ที่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้เรียนในบริบทอุดมศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ

5.1 การวิเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตร

เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยสะท้อนว่า การเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ ซึ่งเสนอโดย Piaget และ Vygotsky ที่มองว่าความรู้มิได้ถูกถ่ายทอดโดยตรงจากผู้สอน แต่เกิดจากการที่ผู้เรียนสร้างความหมายผ่านประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (อนุชา โสมาบุตร, 2013) กิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากมงคลสูตร เช่น การวิเคราะห์กรณีศึกษา การอภิปรายเชิงจริยธรรม การฝึกสติ และกิจกรรมจิตอาสา ล้วนเป็นกลไกที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิด “การสร้างความรู้จากประสบการณ์” ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา “ความตระหนักรู้ทางคุณธรรม” ได้อย่างลึกซึ้ง มากกว่าการเรียนรู้เชิงท่องจำเชิงเนื้อหา

5.2 การสังเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตร

ในประเด็นของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านมงคลสูตรมีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างความหมาย (Meaning-Making Learning) ของ Ignelzi (2000) ซึ่งอธิบายว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับโครงสร้างประสบการณ์เดิม และสร้างกรอบความเข้าใจใหม่ต่อโลกและตนเอง ในบริบทนี้ มงคลสูตรทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือเชิงตีความทางจริยธรรม” ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถประมวลสถานการณ์ร่วมสมัย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การตัดสินใจเชิงจริยธรรม และการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึก และการพัฒนาคุณธรรมอย่างยั่งยืนมากกว่าการเปลี่ยนแปลงระยะสั้น

5.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมในสังคมร่วมสมัย

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยชี้ว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (Kolb & Kolb, 2009) ซึ่งประกอบด้วยวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้น ได้แก่ การลงมือปฏิบัติ การสะท้อนคิด การสรุปองค์ความรู้ และการประยุกต์ใช้ รูปแบบกิจกรรมภายใต้กรอบ MANGALA MORAL LEARNING เช่น การวางแผนการเรียนรู้รายสัปดาห์ การฝึกสื่อสารเชิงบวก การสะท้อนตนเอง และกิจกรรมจิตอาสา สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้น “การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง” ซึ่งช่วยให้คุณธรรมมิได้อยู่เพียงระดับความรู้ แต่ปรากฏชัดในระดับพฤติกรรม

6. สรุป

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมผ่านมงคลสูตรในบริบทการศึกษาระดับอุดมศึกษาสามารถอธิบายการพัฒนามนุษย์ได้อย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมทั้งมิติการพัฒนาตน การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม และการพัฒนาปัญญา โดยมงคลสูตร 38 ประการมีลักษณะเป็นกรอบจริยธรรมที่เชื่อมโยงการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อบูรณาการกับแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้ผ่านแบบอย่าง และการสะท้อนคิด พบว่าสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึกด้านคุณธรรม เข้าใจความหมายของหลักธรรมในบริบทชีวิตจริง และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการเรียน การดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม นอกจากนี้ ผลการสังเคราะห์ยังนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมในระดับอุดมศึกษาที่ประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การสร้างความหมาย การลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ผ่านความสัมพันธ์ การมีต้นแบบหรือการชี้แนะ และการสะท้อนคิด ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

โดยสรุป ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยอย่างครบถ้วน และมีคุณูปการเชิงวิชาการในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบูรณาการพุทธธรรมกับการศึกษา รวมทั้งเป็นแนวทางในการออกแบบ

การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ คุณธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน

1. ผู้สอนควรบูรณาการมงคลสูตรเข้ากับรายวิชาต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงกับบริบทจริงของแต่ละสาขา เช่น จริยธรรมวิชาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคม หรือการพัฒนาตน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและนำไปใช้ได้จริง

2. ควรใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การอภิปราย กรณีศึกษา โครงงาน จิตอาสา และการสะท้อนคิด มากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว เพื่อให้คุณธรรมเกิดเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้

3. ผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นแบบอย่างด้านวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา และความรับผิดชอบ เพราะการเรียนรู้เชิงคุณธรรมเกิดขึ้นได้ดีผ่านประสบการณ์ตรงและแบบอย่างที่ดี

4. ควรจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย เปิดกว้าง และเคารพความแตกต่าง เพื่อให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารสถานศึกษา

1. สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดการพัฒนาคุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตรและระดับมหาวิทยาลัย

2. ควรสนับสนุนกิจกรรมนอกชั้นเรียน เช่น ชมรม จิตอาสา ระบบพี่เลี้ยง และโครงการบริการสังคม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมผ่านประสบการณ์จริง

3.ควรพัฒนาระบบประเมินผลที่สะท้อนทั้งความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเชิงคุณธรรม ไม่เน้นเพียงคะแนนสอบ

7.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรศึกษาการประยุกต์ใช้มงคลสูตรกับผู้เรียนต่างสาขาวิชา/คณะ เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้

2.ควรพัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรมและพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบริบทอุดมศึกษา

3.ควรศึกษาผลระยะยาวของการเรียนรู้เชิงคุณธรรมต่อการทำงาน การใช้ชีวิต และความเป็นพลเมืองหลังสำเร็จการศึกษา

8. เอกสารอ้างอิง

กรภัทร์ กัลยาบุตรและมานิตย์ อรรคชาติ. (2568). การคบบัณฑิตกับการพัฒนาตนเอง. *วารสารพัฒนศึกษาศาสตร์*, 1(1), 26-35.

กิตติศักดิ์ กิตฺติวฑฺฒโน. (2023). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมงคลสูตรเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 9(2), 103–119..

พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25. (2539). *ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุนทร สุขทรัพย์ทวีผลและคณะ. (2561). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและการพัฒนาตนเองตามหลักมงคลสูตรที่ปรากฏในสุภาษิตพระร่วง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 7(1), 223–231.

อนุชา โสมาบุตร. (2013). *ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory). สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม, 2569,* จาก https://teacherweekly.wordpress.com/2013/09/25/constructivist-theory/

Ignelzi, M. (2000). Meaning-making in the learning and teaching process. *New Directions for Teaching and Learning*, 2000(82), 5–14.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2009). Experiential learning theory: A dynamic, holistic approach to management learning, education and development. T*he SAGE handbook of management learning, education and development*, 42, 68.

Piaget, J. (1972). *The psychology of the child.* Basic Books.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes.* Harvard University Press.